

Ik zoek naar levenskunst en -kracht



Annemiek Engelen (43) woont in Amsterdam. Een door haar geschreven Levensportret kost circa 3.000 euro. Als vrijwilliger werkt zij in een hospice.



Omslagen van Levensportretten. „Van familieleden hoor ik wel: ‘Nu begrijp ik zoveel beter waarom hij of zij zo in elkaar zit.’ Ook hoor ik vaak terug dat partners en kinderen door het boek dichter bij elkaar komen.”

Een mens leeft voort, ook na de dood, zolang volgende generaties verhalen uit z'n leven aan elkaar doorvertellen. Het is een mooi idee, ontleend aan de Afrikaanse Ubuntu-levensvisie, waarover filosoof René Gude afgelopen september in deze serie vertelde.

Zonder deze zienswijze te kennen, is dat precies wat Annemiek Engelen doet: mensen laten voortleven in *Levensportretten* – boeken, meestal geschreven in opdracht van partners of kinderen, waarin zij het verhaal van een leven vastlegt. Hoe is ze daartoe gekomen?

„Ik ben opgeleid als bedrijfspsycholoog. Assessments afnemen, mensen testen voor een bepaalde functie – dat is mijn werk geweest. Een jaar of vijf geleden zat ik het zoveelste rapport te schrijven over de ‘organisatiesensitiviteit’ en het ‘strategisch inzicht’ van een kandidaat. Toen voelde ik opeens zó'n weerzin. Ik wilde mensen niet langer de maat nemen. Ik wilde ontdekken wat hen echt interesseert en beweegt, los van carrière en ambitie.”

Dus: baan opgezegd, website gemaakt, de markt opgegaan?

„Het is minder impulsief gegaan. Het duurde even voordat ik wist in welke vorm ik over mensen wilde schrijven. Toen ik had bedacht dat ik portretten wilde schrijven, vertelde ik een collega schoorvoetend over mijn plan. Ze zei: ‘Wil je een portret schrijven van mijn ouders? Leuke oefening voor jou. Leuke herinnering voor mij, voor later.’ Daardoor ontdekte ik: dit is geweldig om te doen.”

Hoe loopt de zaak?

„Ik ben nu tweeënhalf jaar bezig en tot dusver heb ik niet zonder opdrachten gezeten. Ik verdien nog niet de helft van wat ik met m'n vorige werk verdiende, maar de voldoening is vele malen groter.”

Want?

„Ik heb prachtige ontmoetingen. Tweemaal spreek ik iemand in z'n eigen omgeving – ontmoetingen die al gauw drie uur duren. Elk gesprek loopt anders. Sommige mensen leggen meteen hun hele ziel en zaligheid op tafel. Anderen vertellen vooral anekdotes. Zij zijn minder gewend te reflecteren. Een vrouw antwoordde voortdurend: ‘Ja, dat weet ik ook niet, dat moet je hun maar vragen’ – waarmee ze doelde op haar kinderen. Ook over haar heb ik uiteindelijk een mooi portret kunnen schrijven. Mensen zijn zoals ze zijn. Anders dan in mijn vorige werk hoef ik mensen nu niet te beoordelen: mijn enige doel is iemand recht te doen in een portret.”

Portretteert u meestal ouderen, om de balans van een leven op te maken?

„Niet altijd, vaak wel. Ik maak graag portretten van zestigers. Ze hebben al een leven achter zich, beschikken over doorleefde wijsheid en tegelijk

staan ze middenin het leven en maken nog volop toekomstplannen.”

Ziet u een rode draad in de levensportretten?

„Niet echt. Op die manier denk ik er ook niet over na. Ik speur naar levenslijnen, naar vitale thema's in afzonderlijke levens, niet naar drijfveren met algemene geldigheid.”

Vitale thema's – mooi begrip. Bijvoorbeeld?

„In de gesprekken met een vrouw kwamen we erop uit dat zij heeft geleefd in een spanningsveld tussen vrijheid en onvrijheid. Ze voelde altijd een sterke drang haar eigen weg te gaan, maar als kind mocht ze niet studeren en als jonge vrouw voelde ze zich beknot in haar rol van alleen maar moeder en echtgenote. Uiteindelijk is ze toch de strijd aangegaan om haar eigen keuzes te maken. Ze was een vogelliefhebber. Ik vroeg: ‘In de kooi, uit de kooi – heeft dat uw leven bepaald?’ Ze zei: ‘Zo heb ik dat nog nooit bekeken. Maar het klopt: dat is het!’”

Klinkt therapeutisch: geïnterviewde ontdekt zichzelf.

„Door de gesprekken en het portret worden mensen zich bewuster van het leven dat ze hebben geleid: gelukkige fasen, moeilijke dingen, de betekenis die allerlei ervaringen hebben gekregen. Van familieleden hoor ik wel: ‘Nu begrijp ik zoveel beter waarom hij of zij zo in elkaar zit.’ Ook hoor ik vaak terug dat partners en kinderen dichter bij elkaar komen. Ik zoek naar persoonlijke levenskunst en levenskracht. Mensen zijn vaak niet gewend daar zelf zo bewust bij stil te staan.”

Levert dat, behalve mooie, ook pijnlijke momenten op?

„Zeker. Elk leven kent moeilijke momenten. Mensen vertellen dus ook over verdrietige ervaringen, over verlangens die niet in vervulling zijn gegaan, zaken waarvan ze spijt hebben. Het is niet altijd nodig alle details te noemen, maar als pijnlijke zaken bepalend zijn geweest in iemands leven, maken die deel uit van het portret.”

‘Ik heb geleerd in te zien hoe belangrijk het is bij de dag te kunnen leven’

Staat u anders in het leven sinds u deze portretten schrijft?

„Ik heb geleerd in te zien hoe belangrijk het is bij de dag te kunnen leven, en vooral wat daarbij allemaal komt kijken. Ook laten mensen me zien hoe ze – soms met vallen en opstaan – iets bijzonders van hun leven kunnen maken. Dat inspireert mij. Als ik zelf wel eens in een moeilijke situatie zit, vraag ik me nu vaak af: hoe zou die of die hiermee omgaan?”

**Tekst & foto's
GIJSBERT VAN ES**

Reacties: laatstewoord@nrc.nl
Twitter: [#hetlaatstewoord](https://twitter.com/hetlaatstewoord)